

BAGGRUNDSNOTAT

AMNESTY
INTERNATIONAL

København, januar 2012

GUANTÁNAMOS TIÅRS DAG OG "KRIGEN MOD TERROR"

Den 11. januar 2012 er det ti år siden de første fanger blev overført til den amerikanske militærbase i Guantánamo Bay. Fangelejren er blevet et symbol på menneskerettighedskrænkelser begået i USA's globale "krig med terror".

10 ÅR MED GUANTÁNAMO – 10 TRUSLER MOD MENNESKERETTIGHEDERNE

Mindst 12 af de 171 fanger, der befinder sig i Guantánamo-lejren, ankom for ti år siden – den 11. januar 2002. Amnesty International har opstillet ti punkter, der forklarer, hvorfor fangelejren efter ti år fortsat udgør en alvorlig trussel mod de universelle menneskerettigheder.

Guantánamos fortsatte eksistens ti år efter, at de første fanger ankom til lejren, er ødelæggende for USA's omdømme som bannerfører for demokrati og menneskerettigheder. Mindst 120 af de 171 mænd, der sidder tilbageholdt i fangelejren i dag, ankom i perioden januar-september 2002.

Præsident Barack Obama lovede i 2009 at lukke lejren i løbet af ét år. Et af de væsentligste argumenter var, at fangelejren er til skade for den nationale sikkerhed, fordi Guantánamo som symbol hjælper al-Qaeda til at rekruttere terrorister.

Den 31. december 2011 underskrev præsident Obama et nyt forsvarsbudget, der i praksis gør det umuligt at lukke Guantánamo, og som tillader tidsbestemt tilbageholdelse af terrorismistænkte uden anklage eller rettergang.

Obamas republikanske udfordrere har gennem de seneste tre år haft held til at sabotere planerne om at lukke Guantánamo, og flere af dem støtter åbent brugen af tortur og waterboarding. Dermed kan man frygte, at mange af de 171 internerede i Guantánamo-lejren ikke kommer ud derfra, før de afgår ved døden.

1. Hele verden er slagmark for en global krig, hvor menneskerettighederne ikke gælder

Præsident Bush besvarede terrorangrebet mod USA den 11. september 2001 ved at indlede en global krig imod al-Qaeda og relaterede grupper. En krig, hvor den internationale folkeret og menneskerettighederne var sat ud af kraft.

Tre dage efter angrebet vedtog kongressen en resolution, Authorization for Use of Military Force

(AUMF), som gav præsidenten beføjelser til at afgøre, hvem der var indblandet i 9-11 angrebet, hvem der kunne være impliceret i fremtidige angreb, og hvilken form for magtanvendelse, der var passende.

Præsident Obama har videreført disse beføjelser. Senest den 31. december 2011 har han underskrevet et nyt forsvarsbudget for 2012, National Defense Authorization Act (NDAA), som giver præsidenten mulighed for at tillade militæret at tilbageholde terrorismistænkte på ubestemt tid uden anklage eller dom, indtil den såkaldte krig mod terror er slut.

Obama beordrede i januar 2009 en gennemgang af alle Guantánamo-fangernes sager med henblik på at lukke lejren. Men konklusionen fra arbejdsgruppen blev, at 48 fanger hverken kan løslades eller stilles for retten. De blev af arbejdsgruppen enstemmigt anbefalet tidsbestemt tilbageholdelse med henvisning til præsidentens beføjelser under AUMF. En indstilling, som Obama har fulgt. Regeringen har ligeledes fastslået, at præsidenten har ret til at underkende domstolsafgørelser, der frikender en fange.

Præsident Obama har ikke selv medvirket til at overføre fanger til Guantánamo. Til gengæld tilbageholder USA nu over 2.100 fanger i Parwan fængslet på Bagram flybasen i Afghanistan. Det er dobbelt så mange som for et år siden. Obama fastholder, at de er lovligt tilbageholdt under AUMF, selv om de ikke har adgang til at prøve deres sager ved en domstol. I stedet er det et militært Detainee Review Board, der afgør fangernes skæbne.

Dermed har USA befæstet en position, hvor krigens regler er sat ud af kraft, og hvor personer, der er pågrebet langt fra egentlige krigshandlinger eller en væbnet konflikt, kan tilbageholdes uendeligt med henvisning til en usynlig fjende og en udefinerbar krig. Amnesty International har en række eksempler på

Guantánamo-fanger, der er pågrebet i blandt andet Iran, Aserbajdsjan, Thailand og Kenya.

Det sender en besked om, at en regering kan ignorere sine menneskeretlige forpligtelser og erstatte dem med egne regler, når omstændighederne nødvendiggør det.

2. Human behandling af fanger er et politisk valg – ikke en juridisk forpligtelse

På en pressekonference den 14. november 2011 blev præsident Obama spurgt om sin holdning til, at flere af hans republikanske udfordrere forsvarer brugen af waterboarding – simuleret drukning af fanger, som udgør tortur. Aftenen før havde både Michelle Bachmann og Herman Cain sagt i en tv-debat, at de ville tillade det – ligesom deres forgænger George W. Bush og hans regering.

Obama svarede, at waterboarding er tortur, og at det er i strid med de amerikanske idealer og traditioner. Men han undlod at sige, at tortur er strafbart, og at regeringer har pligt til at stille de ansvarlige for tortur til regnskab. USA har hidtil afvist at retsforfølge de ansvarlige for overgreb, mishandling og tortur, herunder på Guantánamo. Med sit svar gav Obama indtryk af, at spørgsmålet om at tilslutte sig eller afvise brugen af tortur – og retsforfølgelsen af de ansvarlige – er et nationalt anliggende.

Præsident Bush fastslog i et memorandum dateret 7. februar 2002, at der var fanger, som ikke var "juridisk berettiget" til human behandling. Justitsministeriet rådgav i den forbindelse CIA om, at efterretningstjenesten kunne anvende såkaldte udvidede forhørsmetoder under sit hemmelige fangeprogram, så længe afhøringerne ikke blev foretaget på amerikansk grund eller angik amerikanske statsborgere. Metoderne betegnes af en lang række internationale eksperter som tortur, mishandling og nedværdigende behandling.

I sin biografi fra 2010 erkender Bush, at han personligt godkendte brugen af waterboarding

mod Khalid Sheikh Mohammed, der blev udsat for simuleret drukning 183 gange.

Ligeledes forsvarer Bush sin beslutning om at placere fangerne i Guantánamo Bay med, at de ellers ville have adgang til forfatningsmæssig beskyttelse så som retten til ikke at udtale sig.

Ingen er blevet stillet til ansvar for den tortur, som en række ledende medlemmer af Bush-administrationen åbent har indrømmet og forsvaret. Dermed sender USA et signal om, at det absolutte og verdensomspændende forbud mod tortur ikke gælder for USA.

På trods af den generelle accept af tortur blandt republikanske præsidentkandidater i USA – og den manglende retsforfølgelse af amerikanske torturbøddler – har både Bush og Obama hvert år holdt højtidelige taler om kampen mod tortur på årsdagen for vedtagelsen af FN's konvention imod tortur. Her har de lovet at stille ansvarlige til ansvar, alt imens fanger i amerikansk varetægt er blevet udsat for tortur og mishandling.

3. Tilbageholdelser, som domstolene har kendt ulovlige, kan fortsætte uendeligt

For halvandet år siden afgjorde en føderal domstol, at tilbageholdelsen af Mohamedou Slahi i Guantánamo-fangelejren var ulovlig. På det tidspunkt havde han været tilbageholdt i otte år, siden han blev pågrebet i Mauretanien, bragt til Jordan og Afghanistan og endelig Guantánamo.

Men Obama-regeringen var uenig og appellerede kendelsen. Obamas kontor argumenterede med, at præsidentens beføjelser ikke begrænser sig til fanger fra slagmarken, fordi det ville "ødelægge præsidentens muligheder for effektivt at bekæmpe al-Qaeda". Slahi sidder fortsat i fangelejren i Cuba. Han får formentlig en ny høring af sin sag i 2012.

Spørgsmålet er, om USA vil acceptere en sådan behandling af egne statsborgere i udlandet? I 2001 rejste USA en hård kritik af Peru for at nægte fanger adgang til domstolene – en såkaldt habeas corpus – som betyder, at staten skal stille en fange for en dommer indenfor kort tid for at

sikre, at retsgrundlaget for tilbageholdelsen er i orden. Hvis det ikke sker, vil domstolen normalt beordre fangen løsladt.

USA valgte at tilbageholde terrormistænkte i Guantánamo-lejren for at omgå princippet om habeas corpus. Først i 2008, i sagen Boumediene v. Bush, afgjorde USA's højesteret, at Guantánamo-fangerne havde ret til at udfordre deres tilbageholdelser ved de amerikanske domstole. På det tidspunkt havde mange af fangerne siddet fængslet i over seks år.

Siden højesterets afgørelse om, at fangerne havde ret til omgående at få prøvet deres sager, er der gået yderligere tre og et halvt år. 16 fanger har søgt og fået tilladelse til at føre deres sag ved domstolene i USA, men i samtlige sager har regeringen appelleret domstolenes afgørelser. I 12 tilfælde har appeldomstolen givet regeringen medhold, så fangerne skal blive i fangelejren i Cuba, mens fire sager er sendt tilbage til domstolene for yderligere sagsbehandling. Ingen fanger har fået lov at gøre brug af habeas corpus, på trods af højesteret afgørelse.

4. Retten til en fair rettergang afhænger af, hvor du kommer fra og det politiske klima

Brugen af militærkommissioner i stedet for almindelige civile retssager mod de hundredvis af tilbageholdte i Guantánamo-lejren betyder, at anklageren kan bruge oplysninger fremkommet under hemmelige afhøringer med brug af udvidede forhørsmetoder og uden de sædvanlige retsgarantier.

USA's højesteret underkendte i 2006 præsident Bush' system med militærkommissioner, men det blev opfattet som en trussel mod hele CIA's hemmelige fangeprogram. Derfor overflyttede CIA i hast 14 højt profilerede fanger fra hemmelige fængsler i hele verden til Guantánamo. Deriblandt den hovedmistænkte for en række terrorangreb mod USA, Khalid Sheikh Mohammed. Det skete under stor mediebevågenhed. Endelig var Bush og CIA klar til at vise omverdenen, hvad fem års jagt på

Osama bin Laden havde givet af interessante bifangster.

Kort efter præsenterede Bush den såkaldte Military Commissions Act for Kongressen og lod forstå, at USA med de nye militærkommissioner endelig kunne stille bagmændene for 9-11 angrebene til regnskab. Loven blev stemt igennem, og de nye militærkommissioner – der til forveksling lignede dem, som Højesteret havde underkendt – trådte i kraft.

Fem år senere er Khalid Sheikh Mohammed og fire andre fanger, som USA anklager for at have været direkte indblandet i 9-11 angrebene, stadig tilbageholdt uden at være stillet for en dommer. En overgang var der udsigt til, at Obama ville stille fangerne for en almindelig domstol på amerikansk grund. Den 13. november 2009 erklærede justitsminister Eric Holder, at de fem fanger – Khalid Sheikh Mohammed, Walid bin Attash, Ramzi bin al-Shibh, 'Ali 'Abd al-Aziz og Mustafa al Hawsawi – ville blive fremstillet ved en føderal domstol "foran en uafhængig jury under gængse love og regler".

Domstolene var klar til at tage sagen, men Obama tøvede – og blev udsat for voldsomme politiske angreb fra både republikanere og demokrater, der var uenige i beslutningen. Og den 4. april 2011 erklærede Eric Holder, at de fem mænd alligevel ville blive stillet for en militærkommission.

Dermed har Obama bøjet sig for det hjemlige politiske pres. Han handler dermed imod FN's konvention om civile og politiske rettigheder (ICCPR), der forbyder at stille civile for militæres domstole. Det sender et signal til omverdenen om, at USA ikke er forpligtet til at overholde internationale standarder for fair retssager.

5. Retfærdighed kan gradbøjes så regeringen altid vinder

Fra sag til sag anvender USA skiftende juridiske modeller for at sikre, at regeringen har størst mulig chance for succes, snarere end at sikre

fangerne retfærdighed og adgang til grundlæggende retsprincipper.

Når det er belejligt, vil regeringen føre sagerne ved civile domstole, men den mulighed er nu udelukket, efter at Obama den 31. december 2011 underskrev et nyt forsvarsbudget, der blandt andet forbyder overførsel af Guantánamo-fanger til fastlandet.

I en række sager tyr regeringen til militærkommissionerne, som langt fra lever op til internationale standarder for fair retssager.

I de tilfælde, hvor en fange bliver frikendt ved en militærkommission – eller når en fange har udstået sin straf – forbeholder Obama-administrationen sig muligheden for alligevel at tilbageholde fangen på ubestemt tid.

I de sager, hvor en retssag ikke er mulig ifølge Obamas særlige arbejdsgruppe om Guantánamo, er fangerne overladt til tidsubestemt tilbageholdelse uden nogensinde at blive stillet for en domstol eller en militærkommission. Det er situationen for 48 nuværende fanger.

Selv hvis en fange får adgang til habeas corpus prøvelse ved en civil domstol, og dommeren finder tilbageholdelsen ulovlig, vil fangerne ryge tilbage i fangelejren, indtil en anden stat erklærer sig villig til at modtage fangen. Ventetiden kan vare flere år – hvis ikke for altid.

Obama sagde i marts 2009, at der forestår et stort oprydningsarbejde i Guantánamo Bay, og at mange af fangerne bliver vanskelige at stille for retten på grund af de metoder, som blev anvendt under afhøringerne.

”Vi har en masse fanger, som vi skulle have retsfulgt tidligere, men det gjorde vi ikke. I nogle sager er beviserne imod fangerne blevet draget i tvivl. Men fangerne kan være farlige, og i de tilfælde kan vi ikke løslade dem”, sagde Obama.

Obama har uden tvivl stået overfor de alvorlige konsekvenser af sin forgængers ulovlige praksis. Men fangerne bør under ingen omstændigheder lide under de fejl, som USA har begået i fortiden.

Enhver fange i Guantánamo, som ikke kan stilles for en dommer, skal løslades.

6. Dødsstraf er acceptabelt – også efter en uretfærdig retssag

Da justitsminister Eric Holder i november 2009 offentliggjorde, at fem højt profilerede fanger anklaget for at være involveret i terrorangrebene mod USA, ville blive overført til civile domstole og ikke militærkommissioner, forsikrede han samtidig amerikanerne om, at anklagemyndigheden ville gå efter dødsstraf.

Siden da har Obama-regeringen ændret holdning. Sagerne skal nu føres ved militærkommissioner, og kravet om dødsstraf består, selv om de anklagede ikke har samme rettigheder under en militær sag, hvor anklageren kan anvende beviser og vidneudsagn, som ikke ville blive godkendt i en civil retssag. Militærkommissionerne lever ikke op til de standarder, som FN's Menneskerettighedskomite opstiller.

Alligevel har både præsident Bush og præsident Obama konsekvent brugt ordet ”retfærdighed”, både når det gælder de tilbageholdte i Guantánamo, og når det gælder de terrormistænkte, som dræbes af missiler fra ubemandede droner. I november 2002 blev det påståede al-Qaeda medlem Abu Al al-Harithi og fem andre mænd dræbt i deres bil i Yemen af et amerikansk droneangreb.

FN's særlige rapportør om ulovlige henrettelser kritiserede drabet i stærke vendinger og kaldte det ”et klokkeklart eksempel på en henrettelse uden rettergang”. Den amerikanske regering var uenig og argumenterede med, at det var en del af en væbnet konflikt.

Nogle uger senere sagde George W. Bush, at ”ingen kan skjule sig for USA for evigt uden at blive stillet til ansvar”.

”Nogle svarer nu på spørgsmål i Guantánamo, andre møder deres skæbne ved pludselig retfærdighed”, sagde Bush med henvisning til likvideringer i udlandet.

Otte år senere, da præsident Obama annoncerede amerikanske specialstyrkers drab på Osama bin Laden i Pakistan, sagde han: "Retfærdigheden er sket fyldest".

Amnesty International har siden angrebene på USA den 11. september 2001 opfordret til at stille de ansvarlige for disse forbrydelser mod menneskeheden til ansvar. Men ved en domstol og ikke foran en pistolmunding. Obamas administration har hidtil ikke villet svare fyldestgørende på de spørgsmål, som Amnesty har rejst om omstændighederne ved Osama bin Ladens død. Det efterlader ikke andre muligheder end at konkludere, at likvideringen af al-Qaeda lederen var i strid med international lov.

7. Ofre for menneskerettighedsovergreb behøver ikke at få erstatning

Det er et grundlæggende princip i international lov, at personer, der har været udsat for menneskerettighedsovergreb, skal have adgang til erstatning og oprejsning ved domstolene. Men ligesom sin forgænger har præsident Obama systematisk nægtet nuværende og tidligere fanger i den såkaldte krig mod terror den ret.

I 2004 rejste fire britiske statsborgere en erstatningssag ved de amerikanske domstole for den mishandling, de havde været udsat for, mens de blev tilbageholdt af amerikansk militær i Guantánamo i to år.

Dommer Ricardo Urbino anerkendte i sin afgørelse, at de havde været udsat for en lang række overgreb og tortur, men afviste erstatning med den begrundelse, at forhørsmetoderne var godkendt under den særlige AUMF lovgivning, der blev vedtaget umiddelbart efter terrorangrebene den 11. september 2001 og gav præsidenten uindskrænkede beføjelser til at bruge magt.

Torturen var ifølge dommeren en naturlig konsekvens af, at militæret foretog tilbageholdelser og afhøringer af terrormistænkte. I det anspændte klima efter terrorangrebet var

det forståeligt, hvis "jagten på informationer førte til mere aggressive forhørsmetoder".

En appeldomstol stadfæstede dommen i 2008 og fastslog, at "Guantánamo-fangerne ikke har forfatningssikrede rettigheder, fordi de er udlændinge uden ejendom eller ophold i USA".

Da Obama kom til magten, håbede mange på forandring – specielt efter at Højesteret i 2008 fastslog, at fangerne rent faktisk havde ret til habeas corpus, altså en prøvelse af deres sager ved civile domstole.

Men de blev skuffede. Den nye regering mente, at det ville være uretfærdigt overfor de statsansatte forhørsledere at pålægge dem et erstatningskrav, når reglerne for behandling af fangerne var så uklare i forhold til forfatningen på gerningstidspunktet.

Advokaterne for de fire britiske statsborgere forsøgte at tage sagen til USA's højesteret, men den amerikanske regering argumenterede atter, at "på det tidspunkt, hvor fangerne blev tilbageholdt i Guantánamo Bay, var det ikke tydeligt fastlagt, at de havde de forfatningsmæssige rettigheder, som sagsøgerne gør gældende". Højesteret afviste at tage sagen.

8. USA vender det blinde øje til sandheden og forbrydelser under international lov

Præsident Obama fastholder, at "specifikke detaljer om tilfangetagelsen, tilbageholdelsen og afhøringerne af fjendtlige kombattanter er højt klassificerede informationer".

Denne hemmeligholdelse udgør fortsat en massiv forhindring for at opklare de menneskerettighedskrænkelser, der blev begået under CIA's hemmelige fangeprogram, hvor terrormistænkte blev transporteret mellem hemmelige CIA-fængsler i en række lande og udsat for tortur.

Den 18. januar 2011 afviste en domstol at give aktindsigt i dokumenter, der viser, hvor og hvordan CIA opbevarede de 14 højt profilerede fanger, som blev overført til Guantánamo i 2006

efter at have tilbragt flere år i hemmelige fængsler. Den amerikanske borgerretsorganisation American Civil Liberties Union (ACLU) søgte også om aktindsigt i de uredigerede udskrifter fra afhøringen af de 14 fanger ved militærkommissionen i Guantánamo, de såkaldte Combatant Status Review Tribunals. I Pentagons udskrifter fra høringerne er fangernes påstande om tortur og mishandling samt oplysninger om opholdssteder overstreget. Aktindsigten blev også afvist af domstolene med henvisning til, at oplysningerne ville skade nationens sikkerhed.

I sidste instans blev sagen afvist af en appeldomstol, efter at Obama-regeringen havde advaret om, at de 14 fanger kunne "give detaljerede informationer om nogle aspekter af CIA's afhøringsprogram, som fortsat er hemmeligstemplede". Afhøringsmetoderne havde ifølge Obama været et af USA "mest værdifulde redskaber i bekæmpelsen af terrorisme" og "spillede en afgørende rolle i tilfangetagelsen af flere andre højtstående medlemmer af al-Qaeda". Præsidenten tilføjede: "Det nuværende forbud mod at bruge disse afhøringsmetoder gør ikke fortidens brug af dem ulovlig".

Obama argumenterede også for, at det ville skade USA's forhold til andre lande, hvis det blev afsløret, hvilke stater, der havde bistået CIA med det hemmelige fangeprogram.

Dermed gør USA sig skyldig i at tilbageholde vigtige anklager om tortur fra de ofre, som har været udsat for mishandlingen, og som derfor aldrig får adgang til erstatning eller oprejsning ved domstolene sådan som det er beskrevet i FN's torturkonvention.

Amnestys rapport "Guantánamo – A Decade of Damage to Human Rights" beskriver på side 29-34 en række af de personer, der har været udsat for CIA's hemmelige fangeprogram – herunder Mohamed al Qahtani, Mohamedou Ould Slahi, Musa'ab Omar al Madhwani og Abu Zubaydah.

9. Respekten for universelle menneskerettigheder kan tilsidesættes, hvis den strider mod indenrigspolitiske hensyn

Lige fra begyndelsen af USA's "krig mod terror" forsikrede Det Hvide Hus, at "måden, vi som amerikanere behandler mennesker på, afspejler de amerikanske værdier, med respekt for hvert enkelt menneskes værdighed". Men allerede i februar 2002 blev Abu Zubaydah arresteret i Pakistan, og i løbet af de følgende uger blev han udsat for waterboarding 83 gange. Det var en del af den tortur og mishandling, han blev udsat for gennem fire og et halvt år i isolationsfængsel uden kontakt til omverdenen på ukendte opholdssteder i hemmelige fængsler.

Ved oprettelsen af de militære kommissioner i marts 2002 fastslog Pentagon og forsvarsminister Paul Wolfowitz, at reglerne for behandling af fangernes sager ved militærkommissionerne "levede op til amerikanske værdier og traditioner". Men fra international side lød der fordømmelse over en bred kam for at tilsidesætte international lov.

I sine memoirer fra 2011 skriver tidligere udenrigsminister Condoleezza Rice, at oprettelsen af de såkaldte Combatant Status Review Tribunals, der skulle fastslå den enkelte fanges baggrund, var i tråd med "vores juridiske traditioner og værdier".

"Præsident Bush og hans toprådgivere forstod, at hensynet til den nationale sikkerhed krævede, at man gjorde, hvad der var lovligt og nødvendigt for at beskytte landet, samtidig med at man var loyal mod de værdier, der er grundstenen for vores nation", skriver Condoleezza Rice.

Også tidligere vicepræsident Dick Cheney fastholder i sine memoirer fra 2011, at USA førte krigen mod terror med respekt for amerikanske værdier:

"Jeg har hele tiden været uenig i den betragtning, at amerikanske værdier blev tilsidesat eller kompromitteret i kampen mod terroristerne. På trods af alt det, vi har mistet i denne konflikt, har vi aldrig mistet vores

moralske position”, skriver Cheney, som i lighed med præsident Bush har forsvaret brugen af waterboarding.

10. Dobbelte standarder – og ikke universelle standarder

Hvordan ville USA reagere, hvis andre lande benyttede militære domstole med amerikanske statsborgere ud fra politiske hensyn i stedet for at anvende civile domstole? Eller hvis myndighederne planlagde at henrette amerikanske statsborgere efter retssager, der ikke lever op til internationale standarder for fair rettergang? Eller hvis amerikanske statsborgere blev tilbageholdt på ubestemt tid og udsat for tortur og mishandling uden nogensinde at blive stillet for en domstol?

Vi kan foretage et kvalificeret gæt. Hvert år offentliggør USA sin vurdering af menneskerettighedssituationen i andre lande målt i forhold til FN's Verdenserklæring om Menneskerettighederne, FN's konvention om civile og politiske rettigheder samt en række andre konventioner.

En af landevurderingerne lyder sådan:

”Regeringens overholdelse af menneskerettighederne var fortsat dårlig, og den begik stadig adskillige, alvorlige overgreb. Sikkerhedsstyrkerne begik flere ulovlige drab og blev beskyldt for at stå bag utallige forsvindinger. Sikkerhedsstyrkerne stod ofte bag tortur, vold og mishandling af civile. Regeringen undersøgte nogle af anklagerne mod sikkerhedsstyrkerne, men det førte sjældent til disciplinære straffe eller tiltalerejsning. Sikkerhedsstyrkerne benyttede vilkårlige fængslinger og tilbageholdelser, og langvarige varetægtsfængslinger var normalt. Politiske fanger fra de foregående år blev løsladt, men utallige personer blev nægtet habeas corpus ved domstolene under undtagelsestilstanden og blev tilbageholdt på ubestemt tid som ulovlige kombattanter”.

Beskrivelsen af situationen i Liberia blev publiceret i marts 2003. På det tidspunkt

anvendte USA selv tortur og mishandling af fanger, tvungne forsvindinger og vilkårlige tilbageholdelser af fanger under den såkaldte krig mod terror. USA nægtede hundredvis af fanger i Guantánamo adgang til habeas corpus, og torturbødderne og deres overordnede i CIA's fangeprogram har fortsat straffrihed.

I 2004 skrev den daværende CIA-generalinspektør John Helgerson i en hemmelig rapport, at USA anvendte dobbelte standarder. Han fastslog, at CIA's udvidede forhørsmetoder var i direkte modstrid med USA's offentlige standpunkter om menneskerettigheder.

John Helgerson bemærkede, at USA i sin årlige gennemgang af menneskerettighedssituationen i andre lande fordømte tilsvarende metoder, og at præsident Bush i juni 2003 havde udtalt, at ”tortur er et angreb på den menneskelige værdighed”, og at ”USA har forpligtet sig til at opbygge en verden, hvor menneskerettighederne bliver respekteret og er beskyttet af loven”. Nogle få uger tidligere blev Khalid Sheikh Mohammed udsat for waterboarding 183 gange.

Det amerikanske justitsministerium rejste en tilsvarende kritik af de dobbelte standarder i et hemmeligt memorandum til CIA i 2005. Justitsministeriet gentog kritikken i 2007 i endnu et hemmeligt memorandum. Her lyder det, at USA's offentlige fordømmelse af tortur og tilståelser under tvang i andre lande ”ikke stemmer overens med CIA's afhøringsmetoder”.

Men kritikken af dobbelte standarder er prelet af på præsident Obama, som den 31. december 2011 underskrev en ny lov (NDAA), der gør det praktisk taget umuligt at lukke Guantánamo, ligesom den legitimerer tidsubestemt tilbageholdelse af terrorismistænkte uden anklage eller rettergang. Flere af de republikanske udfordrere til præsidentvalget i november vil opretholde Guantánamo og støtter officielt brugen af tortur og waterboarding af terrorismistænkte.

TO EKSEMPLER PÅ BRUGEN AF TORTUR I USA'S "KRIG MOD TERROR"

Abu Zubaydah

Fulde navn: Zayn al Abidin Mohamed Hussein. Statsløs palæstinenser fanget i Pakistan i 2002. Holdt i CIA's hemmelige varetægt 2002–2005, formentlig i Polen og Litauen. Overført til Guantánamo i 2006 sammen med 13 andre højt prioriterede fanger.

Abu Zubaydah er den første fange i krigen mod terror, som officielt blev udsat for hele pakken af torturmetoder under afhøringerne, blandt andet 83 tilfælde af waterboarding samt årelang isolationsfængsling, slag, skub mod mure, tvungen søvnløshed, indespærring i kister, høj musik i døgndrift, tvungen nøgenhed, lænker, fratagelse af mad og tøj.

Zubaydah blev opfattet som central for optrevlingen af al-Qaeda, og CIA mente, at han var betroet samarbejdspartner for Osama bin Laden, ophavsmand til al-Qaedas træningsmanual til modstandsteknik, og hjernen bag en række bombesprængninger. Alle tiltaler er siden frafaldet. Abu Zubaydah er en af i alt 48 fanger, som USA agter at holde på ubestemt tid uden retssag eller tiltale.

Undervejs i CIA's torturafhøringer kom Zubaydah med en stribe indrømmelser om planlagte attentater og bombesprængninger, som alle viste sig at være pure opspind. Afhøringerne af Zubaydah blev optaget på video, men 90 af båndene blev senere destrueret af CIA. Sagen har skabt intern debat i FBI og CIA om effekten ved anvendelsen af tortur ved afhøringer.

Zubaydah er nu permanent hjerneskadet og lider af voldsomme smerter i hovedet, støj driver ham til vanvid, og han hører ting, andre ikke kan høre. Abu Zubaydah beskrives som sindsforvirret og kan efter sigende ikke huske sin mors ansigt eller sin fars navn.

Abu Zubaydahs vidneudsagn indgår som bevismateriale i en polsk retssag om et formodet

hemmeligt CIA-fængsel i Stare Kiejkuty. Han har desuden anlagt sag ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol for til at indlede en tilsvarende sag om CIA's hemmelige fængsel i Litauen.

Abd Al-Rahim al Nashiri

Saudiarabisk statsborger pågrebet i Dubai i 2002. Udsat for tortur i hemmelige CIA-fængsler frem til 2006, hvor han blev overført til Guantánamo sammen med 13 andre højt profilerede fanger, herunder Abu Zubaydah. Al Nashiri er tiltalt ved en militærkommission for at stå bag bombeattentatet mod det amerikanske marinefartøj USS Cole i Yemen i 2000, hvor 17 marineinfanterister omkom, og 40 blev såret. Desuden formodet skyldig i angrebet på en fransk olietanker i Aden Bugten i 2002, hvor et besætningsmedlem omkom.

I alt har al Nashiri været i amerikansk varetægt i ni år, heraf fire år på hemmelige afhøringssteder, såkaldte "black sites".

Der er dokumentation for, at al Nashiri er blevet udsat for tvungne forsvindinger og tortur, herunder waterboarding. Han har båret lænker, blevet tvunget til at være nøgen og har fået en hætte over hovedet. Der er blevet affyret skud tæt ved hans ansigt, og han er blevet truet med elektrisk boremaskine.

Amnesty kritiserer torturen, samt det faktum at al Nashiri er holdt fængslet i årevis, uden der er rejst tiltale. Først i april 2011 meddelte Pentagon, at al Nashiris sag skal afgøres ved en amerikansk militærdomstol. Hvis han findes skyldig, lyder dommen på dødsstraf. Amnesty er modstander af dødsstraf generelt og mener ikke, de amerikanske militærdomstole lever op til internationale standarder for fair retssager.

CIA'S 10 FORHØRSMETODER

Flere memoer fra justitsministeriet i USA afslører 10 forhørsteknikker, som CIA har brugt for at knække terrormistænkte i deres hemmelige fangetransportprogram. Flere af metoderne er desuden blevet brugt på Guantánamo. Amnesty mener, forhørsmetoderne er tortur. En lækket rapport fra internationalt Røde Kors med informationer om 14 højt profilerede fanger hævder, at CIA i mange tilfælde er gået langt udover deres beføjelser.

Fangen ligger på ryggen med et stykke stof over ansigtet og koldt vand hældes på fangens ansigt. Det våde stykke stof skaber en barriere, som det er vanskeligt at trække vejret igennem – nogle gange umuligt.

GREB OM HALSEN

Fangen gripes hurtigt om halsen med begge hænder. I samme bevægelse hives fangen hen imod den, som står for afhøringen.

ANSIGT HOLDES FAST

En åben håndflade placeres på hver side af fangens ansigt, så vedkommende ikke kan bevæge hovedet. Metoden er designet til at intimidere.

WALLING

Fangen hives forlæns og skubbes derefter hurtigt og fast ind i væggen. Antallet af skub afhænger af personens vilje til at samarbejde. Det er meningen, at metoden skal skabe chok og drama.

SLAG I ANSIGT

Fangen slås på tindingen for at chokere, overraske og ydmyge.

INDESPÆRRING I SNÆVERT RUM

Fangen placeres i et lille, mørkt rum, hvor man ikke kan røre sig, og hvor det er svært at trække vejret.

STÅ VED MUREN

Fangen står fem skridt fra muren med fødderne spredt og armene strakt ud foran sig. Fingrene hviler på muren og understøtter herved hele kropsvægten.

LANGVARIGE STRESS-STILLINGER

Eksempel: Fangen knæler på gulvet, mens overkroppen er lænet tilbage i en vinkel på 45 grader. Armene er vredet om på ryggen og fangen har håndjern på.

SØVNBERØVELSE

En fange kan holdes vågen i op til 180 timer. Den mest almindelige metode er at hænge fangen op i loftet i en kæde mens fangen har håndjern på.

INSEKTER I INDELUKKE

Fangen lukkes inde i et lille rum med et tilsyneladende dødeligt insekt. Fangen bliver fortalt, at det er dødeligt, selvom det faktisk er harmløst.

GUANTÁNAMO

Den 11. januar 2012 er det ti år siden de første fanger blev overført til den amerikanske militærbase i Guantánamo Bay. Fangelejren er blevet et symbol på menneskerettighedskrænkelser begået i USA's globale 'krig med terror'.

Nogle af dem har siddet i Guantánamo i næsten 10 år uden sigtelse eller retssag.

Det tog mere end 6 år før den amerikanske højesteret bestemte, at tilbageholdte har ret til at få prøvet lovligheden af deres tilbageholdelse i det amerikanske retssystem.

GUANTÁNAMOS ALDER

10 ÅR

DØDSFALD PÅ GUANTÁNAMO

8

SELVMORD: 6
NATURLIG DØD: 2

FANGER TILBAGE PÅ GUANTÁNAMO

171
DECEMBER, 2011

mænd fra mere end 20 lande sidder fortsat tilbageholdt i Guantánamo, heraf 4 som afsoner straffe idømt af særlige militærkommissioner.

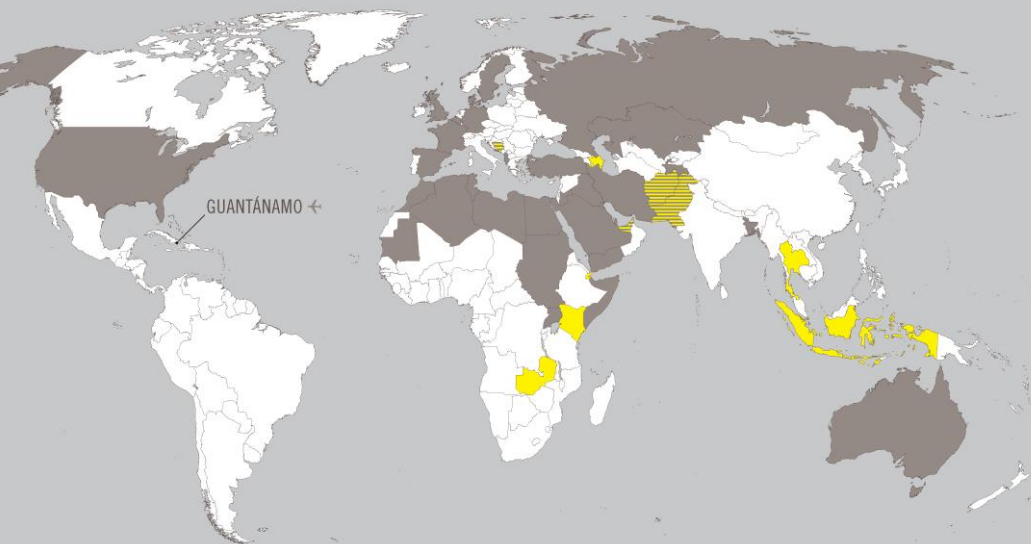
I LIMBO

48

tilbageholdte vil ifølge Obama-regeringen hverken blive løsladt eller forsøgt dømt, men skal tilbageholdes på ubestemt tid.

MODTAGERLANDE

TILFANGETAGELSESLANDE

FANGER OVERFØRT FRA GUANTÁNAMO

600+

← MODTAGERLANDE

Albanien, Afghanistan, Algeriet, Australien, Bahrain, Bangladesh, Belgien, Bosnien-Hercegovina, Danmark, Egypten, Frankrig, Tyskland, Iran, Irak, Jordan, Kazakhstan, Kuwait, Libyen, Maldiverne, Mauretanien, Marokko, Pakistan, Qatar, Rusland, Saudi Arabien, Somalia, Spanien, Sudan, Sverige, Tadjikistan, Tunesien, Tyrkiet, Uganda, Storbritannien, Forenede Arabiske Emirater, USA, Yemen.

TILFANGETAGELSESLANDE

10

↑
Bosnien-Hercegovina, Pakistan, Indonesien, Thailand, Aserbajdsjan, Zambia, Forenede Arabiske Emirater, Kenya, Djibouti, Afghanistan.

DØMTE FANGER

6

Guantánamo-fanger er blevet dømt af militærkommissioner. Hovedparten af de øvrige 773 er hverken blevet sigtet eller dømt.

FANGER UNDER 18 ÅR

12
MINDST

En canadisk statsborger var 15, da han blev fanget i Afghanistan og overført til Guantánamo i 2002.

FANGER I BAGRAM-FÆNGSLET, AFGHANISTAN

2100
SEPTEMBER, 2011

TIDSLINIE: GUANTÁNAMO OG DEN AMERIKANSKE "KRIG MOD TERROR" 2001-2012

2001

september

9-11: Næsten 3000 mennesker mister livet, da fire kaprede passagerfly styrtes ind i World Trade Center, Pentagon og ned på en mark i Pennsylvania.

Præsident Bush underskriver memorandum, der tillader CIA at oprette hemmelige fængsler udenfor USA til terrormistænkte.

oktober

USA og allierede styrker angriber mål i Afghanistan, hvis Taliban-styre beskytter og giver husly til al-Qaida, som formodes at stå bag 9-11 og en række andre terrorangreb.

CIA intensiverer deres "extraordinary renditions" program, hvor terrormistænkte bortføres og flyves til lande, som bruger tortur. Andre overføres til hemmelige CIA-drevne fængsler eller "black sites" udenfor USA.

november

Præsident Bush beordrer militæret til at finde et sted at tilbageholde terrormistænkte på ubestemt tid og uden adgang til juridisk bistand eller beskyttelse.

Første amerikanske droneangreb udenfor en krigszone dræber formodede terrorister i Yemen. Op mod 3000 mennesker, heraf mange civile, menes dræbt i de følgende år af missiler fra førerløse fly blandt andet i Pakistan, Afghanistan og Somalia.

2002

januar

De første fanger i USA's "krig mod terror" overføres den 11. januar til en amerikansk militærbase i Guantánamo Bay i Cuba, hvor de indsættes i stålbure i den hastigt oprettede Camp X-Ray.

februar

Præsident Bush erklærer, at Geneve-konventionerne om retfærdig rettergang og forbud mod tortur og nedværdigende behandling af fanger ikke gælder for Taleban, al-Qaida og tilbageholdte i "krigen mod terror".

juni

Præsident Bush præsenterer ny amerikansk militærdoktrin med fokus på forebyggende angreb.

august

Det amerikanske justitsministerium blåstempler brug af 10 hårde forhørsmetoder i hemmelige CIA-fængsler – bl.a. simuleret drukning – og lover straffrihed for de involverede.

december

Forsvarsminister Rumsfeld godkender brugen af "udvidede" forhørsmetoder i Guantánamo,

herunder sanseforstyrrelser, stresspositioner og brug af hunde for at skræmme.

2003

marts

En amerikanskledet koalition invaderer Irak. Krigen og de efterfølgende sekteriske konflikter og terrorangreb har siden kostet over 100.000 irakere livet og sendt millioner af civile på flugt.

april

Forsvarsminister Rumsfeld godkender nye forhørsmetoder og straffe i Guantánamo, herunder langvarig isolation, ekstrem søvnberøvelse og temperaturmanipulation.

2004

januar

Internationalt Røde Kors kritiserer efter besøg i Guantánamo den amerikanske regering for ikke at sigte eller indlede retssag mod de tilbageholdte og påpeger, at uvisheden har voldsomme konsekvenser for fangerne.

april

Abu Ghraib skandalen bryder løs med offentliggørelsen af billeder af tortur og ydmygelser af fanger foretaget af amerikanske fangevogtere i et irakisk fængsel.

juni

Den amerikanske højesteret underkender Bush-regeringen og bestemmer, at Guantánamo-fangerne kan gå til amerikanske domstole for at få bedømt, om deres tilbageholdelse i lejren er lovlig eller ej.

2005

maj

Amnesty International kræver Guantánamo-lejren lukket. Et lignende krav lyder fra de tidligere præsidenter Clinton og Carter, en række stats- og regeringschefer samt andre menneskerettighedsorganisationer.

december

Præsident Bush underskriver ny lov om behandling af tilbageholdte, som trods højesterets afgørelse vil afskære fangerne fra at få prøvet deres tilbageholdelse og sag ved normale amerikanske domstole.

2006

februar

Fem FN-eksperter konkluderer i rapport, at international ret også gælder for de tilbageholdte på Guantánamo. Rapporten tager skarpt afstand fra de anvendte forhørsmetoder, manglen på juridisk beskyttelse samt fra den amerikanske regerings forsøg på redefinere begrebet tortur.

juni

Tre Guantánamo-fanger begår selvmord på samme dag.

Den amerikanske højesteret underkender lovligheden af de militærkommissioner, som Bush-regeringen har nedsat for at dømmes fangerne. Samtidig slår retten fast, at Genevekonventionerne også gælder for fangerne i Guantánamo.

september

Præsident Bush indrømmer i en tale eksistensen af hemmelige CIA-fængsler udenfor USA. Han annoncerer samtidig, at 14 af disse CIA-fanger nu overføres til Guantánamo. Siden indrømmer CIA, at omkring 100 mennesker har været udsat for tvungne forsvindinger og andre overgreb i forbindelse med CIA's renditions-program.

oktober

Bush underskriver Military Commissions Act, som omgår højesteretsdom og frakender amerikanske domstole retten til at bedømme lovligheden af at tilbageholde terrorismistænkte i Guantánamo. Loven giver straffrihed til de ansvarlige for overgreb på tilbageholdte og gør det muligt for CIA at fortsætte sit fangeprogram med hemmelige fængsler. Loven tillader også, at militærkommissionerne kan hemmeligholde vidneforklaringer og andre oplysninger for de anklagede og anvende indrømmelser fremkommet under tortur.

december

En føderal domstol afviser den første sag anlagt fra en Guantánamofange med henvisning til den nye Military Commissions Act.

2007

februar

US Court of Appeal bestemmer i en 2-1 dom, at føderale domstole ikke kan behandle sager om tilbageholdelser på Guantánamo.

marts

Australske David Hicks bliver den første Guantánamofange, der dømmes af en militærkommission. Straffen bliver syv måneders fængsel, som afsnes i Australien.

juni

Amnesty International og fem andre menneskerettighedsgrupper offentliggør navne og baggrund på 39 mennesker, som menes tilbageholdt i hemmelige CIA fængsler.

december

CIA's direktør afslører, at CIA i 2005 destruerede 92 videobånd med optagelser af forhør i 2002 af Abu Zubaydah og Adb al Rahim al Nashiri. De to bliver sammen med Khalid Sheikh Mohammed bl.a. udsat for simuleret drukning (waterboarding) sammenlagt 268 gange.

2008

marts

Muhammad Rahim al-Afghani overføres fra hemmeligt CIA fængsel, og bliver den sidste fange, der sendes til Guantánamo.

juni

Den amerikanske højesteret underkender Military Commissions Act, som fratager tilbageholdte retten til få afprøvet lovligheden af deres tilbageholdelse ved almindelige domstole.

november

Amnesty International og fem andre menneskeretsgrupper anmoder europæiske regeringer om at modtage Guantánamofanger, som ikke vil blive sigtet, men heller ikke kan sendes hjem pga. risiko for tortur og dødsstraf.

En amerikansk domstol beordrer frigivelsen af fem Guantánamofanger fra Bosnien-Hercegovina.

2009

januar

Barack Obama indsættes som præsident i USA. To dage senere underskriver han en ordre om, at Guantánamo skal lukkes indenfor et år, samt at brugen af tortur og hemmelige CIA fængsler skal standses.

marts

En lækket rapport fra Internationalt Røde Kors beskriver i detaljer tortur af 14 fanger i CIA-varetægt, inden de blev overflyttet til Guantánamo i 2006.

maj

Præsident Obama gentager i en tale løftet om at lukke Guantánamo, men tillades samtidig tidsbestemt tilbageholdelse af visse fanger samt genoptagelsen af militærkommissionerne.

november

Den amerikanske justitsminister bekendtgør, at fem fanger mistænkt for medvirken i 9-11-angrebet skal overføres til USA og dømmes ved en almindelig domstol.

december

Kongressen blokerer beslutning fra præsident Obama om at overføre nogle af fangerne til et amerikansk fængsel i Illinois.

2010

januar

På årsdagen for præsident Obamas beslutning om at lukke Guantánamo indenfor et år, sidder der stadig 198 tilbageholdte i Guantánamo. Omkring halvdelen af dem er fra Yemen.

Guantánamo Review Taskforce afslører i rapport, at 48 af Guantánamofangerne hverken forventes retsforfulgt eller løsladt, men er blevet godkendt til at blive tilbageholdt på ubestemt tid.

april

Pentagon offentliggør regelsæt for militærkommissioner. Af manualen fremgår det, at selv hvis en fange frikendes af militærkommissionen, kan vedkommende tilbageholdes på ubestemt tid.

oktober

Canadiske Omar Khadr, der var 15 år da han blev fanget i Afghanistan og overført til Guantánamo, idømmes 40 års fængsel af militærkommission. Dommen nedsættes til otte år som led i en handel, hvor Khadr tilstår fem tilfælde af krigsforbrydelser.

november

Justitsministeriet annoncerer uden yderligere begrundelse en beslutning om, at ingen skal holdes ansvarlige for destruktions af videobånd af CIA-forhør og tortur af hemmelige fanger.

2011

januar

To år efter præsident Obamas løfte om at lukke lejren indenfor et år sidder der stadig 174 fanger i Guantánamo.

april

Justitsministeren omstøder sin tidligere beslutning om, at 9-11 mistænkte Guantánamofanger skal dømmes i USA, og sender dem i stedet tilbage til militærkommission-systemet.

maj

Højesteret afviser at behandle fem tilbageholdtes klage over at de skulle være blevet udsat for tvungne forsvindinger og udsat for tortur ifm. CIA's renditions-program. Dermed opretholdes den tidligere 2-1 dom fra appelretten om at afvise sådanne sager med henvisning til beskyttelsen af statshemmeligheder.

En militærkommission påbegynder behandlingen af sager overfor tilbageholdte, som mistænkes for involvering i 9-11 terrorangrebet, og regeringen bekræfter, at den vil kræve dødsstraf.

juni

Den amerikanske justitsminister indstiller undersøgelse af CIA's forhørsmetoder og vil kun anbefale kriminalundersøgelse af to dødsfald under tortur i det amerikanske Bagram-fængsel i Afghanistan.

december

Præsident Obama underskriver på årets sidste dag en lov, der giver militæret lov til at tilbageholde terrormistænkte på ubestemt tid uden sigtelse og civil retssag.

2012

januar

171 mænd fra mere end 20 lande sidder fortsat tilbageholdt i Guantánamo, de fleste uden at være blevet sigtet eller retsfulgt. Nogen af dem har siddet i Guantánamo i næsten 10 år.

For yderligere information, se www.amnesty.dk eller kontakt pressechef Ole Hoff-Lund, 26 83 81 84